

نشست علمی تخصصی هنر، معماری و شهرسازی عصر پنجشنبه‌ها

محل برگزاری: سالن اجتماعات مهندسين مشاور هرم پی

زمان: پنجشنبه ۱۸ بهمن سال ۱۳۹۷

عنوان: منظر فرهنگی و یایداری در توسعه

سخنرانان و اعضای پنل: دکتر حسنعلى لقایی و دکتر آناهید ملک مرزبان

چکیده‌ای از سخنرانی‌ها:

سخنران اول: دکتر حسنعلى لقایی

تعریف یایداری اولین بار، واژه یایداری بطور خاص در کتابی در سال ۱۹۷۲ به کار گرفته شد. پیش‌بینی شده بود در نیمه دوم قرن ۲۱، شاهد فروپاشی جهان خواهیم بود. البته اظهار شد که شاید بتوان این روند رشد را تغییر داد و وضعیت اقتصادی و اکولوژی را بهبود بخشید، که تا آینده‌ای دور پایدار بماند. در سال ۱۹۷۲ کنفرانس سازمان ملل متحد در زمینه محیط-زیست، منتهی به اعلامیه استکهلم گردید. اعلامیه استکهلم و اعلامیه سال ۱۹۷۴ کوکویک ضمن تصدیق پیچیدگی و جدی بودن بحران‌های اجتماعی و زیست‌محیطی که جامعه انسانی با آن روبروست، سبب بروز پیام‌های نوید بخشی شده‌اند. سال ۱۹۸۷ و با چاپ کتاب "آینده مشترک ما" گزارش برانت‌لند، تعریفی برای توسعه پایدار ارائه شد.

تعریف سازمان ملل متحد از توسعه پایدار در سال ۱۹۹۱، سیاست توسعه پایدار سیاسی است که در نتیجه اعمال آن، منافع مثبت حاصل از مصرف منابع طبیعی بتواند برای زمان‌های قابل پیش‌بینی در آینده ادامه و دوام داشته باشد.

اصول پنجگانه توسعه پایدار عبارتند از یایداری اقتصادی، یایداری اجتماعی، یایداری بوم‌شناختی، توسعه مکانی پایدار و تدام فرهنگی می‌باشد. اقدامات انجام شده دستورالعمل‌های اجرایی سازمان ملل، مفاهیم و معیارهای توسعه پایدار وزارت کشور، شناسایی فاکتورها و شاخص‌ها و سنجه‌ها و همچنین ابزارهای ارزیابی است و توجه به محیط‌زیست مبحث توسعه پایدار قابل تعمیم به ابعاد مختلف می‌باشد یکی از این بحث‌ها، بحث طبیعت‌گردی است که مرتبط با توسعه روستایی می‌باشد. پروژه‌های مرتبط با توسعه روستایی با هدف زیر برای مردم مناطق روستایی تعریف می‌شود که افزایش کیفیت زندگی و رفاه اقتصادی است.

در ارتباط با موضوع ذکر شده منطقه انگوران را می‌توان نام برد که جهت طبیعت‌گردی در منطقه حفاظت شده اقدام شود و این می‌تواند گامی در جهت توسعه پایدار باشد. تزریق اقتصاد گردشگری به محیط نیاز به *facilitator* است، پویایی اقتصاد، جذب مردم و گردشگر همیشگی، حفظ محیط‌زیست، پویایی فضا و شناسایی آن، تأمین منابع مالی، جهت اقدامات حفاظتی و مشارکت مردم محلی است.

برای طبیعت‌گردی و اقدامات یایداری ضروری است که اهداف بلندمدت و کوتاه‌مدت و میان‌مدت و برنامه‌ریزی (فرهنگی، اقتصادی، سیاسی، کالبدی، اجتماعی) ناپایداری زدایی، حذف بخش‌نامه محوری، ضمانت مالی، ضمانت اجرایی و ضمانت اعتقادی و تعریف پروژه‌ها، تعریف شاخص-های مرتبط، شناخت و ارزیابی و اقدام اجرایی، ناپایداری زدایی و تخریب سرزمین گامی جهت ناپایداری در توسعه وجود داشته باشد.

چهار سوال اساسی مطرح است که چرا طرح‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی بر پایه و اساس ارزیابی‌های محیطی و شناسایی امکانات و توانائی‌های آینده در مقیاس سرزمین شکل نگرفته است؟ با وجود تصویب برنامه‌های متفاوت در این حوزه برنامه‌ها به اجرا در نیامده‌اند؟ در انتهای هر دوره برنامه سنجش علمی برای کشف علل و محدودیت‌ها و تنگناهای موثر غیرقابل اجرا نمودن برنامه‌ها صورت نگرفته است؟ با وجود تأکید بر توسعه پایدار در بسیاری از موارد در برنامه چارچوب اصلی آن یعنی استراتژی ملی توسعه پایدار مصوب و لازم‌الاجرا نامشخص باقی مانده‌اند؟

مسائل کلیدی مانند: چرا تخریب سرزمین؟ این مسأله از کجا ناشی می‌شود؟ تفاوت میان بهره‌برداری پایدار از سرزمین و تخریب آن، افزایش جمعیت، افزایش تقاضا و نیاز به برنامه‌ریزی، آمایش سرزمین و توان‌های محیطی، ارزیابی اثرات توسعه و کاهش آثار منفی بهره‌برداری، بهره‌برداری پایدار از منابع، برنامه‌ریزی، تدوین قوانین، اجرا، مدیریت توسعه و توسعه پایدار و نظارت و پایش را می‌توان نام برد.

نگرانی‌هایی وجود دارد نظیر سیل‌پذیر شدن مناطق گسترده در ایران، افزایش روند جنگل‌زدایی و بهره‌برداری بی‌رویه از منابع جنگلی، افزایش بهره‌برداری از مراتع، رشد و افزایش سرزمین‌های زیر گسترش ساخت و ساز رسمی و غیررسمی، راه‌سازی بی‌رویه و بدون ارزیابی اثرات توسعه، افزایش تخریب سرزمین به بهانه توسعه می‌باشد.

تغییر ویژگی‌های مشکلات ابتدا محلی یا جهانی، پراکنده یا متمرکز، بلندمدت یا کوتاه‌مدت، پیچیدگی زیاد یا پیچیدگی کم را نام برد. ضرورت‌ها تعریف مسیر به سوی توسعه پایدار منطبق بر سند ملی آمایش سرزمین و راهبردهای توسعه، تعریف و ایجاد مرکز دائم برنامه‌ریزی با جایگاه قانونی و مرکز پایش توسعه، تحول اصلی در اجرای برنامه توسعه کشور در تداوم بخشیدن، به برنامه‌ریزی و مدیریت و پایش در تمامی دوره پنج ساله است و ایجاد پایگاه اطلاعات جغرافیایی پایش اجرائی می‌باشد. نمونه‌های موردی حافظیه شیراز، جنگل‌های حرا، احیای زیستگاه ماهیان و توسعه اقتصاد محلی، ژئوپارک روستای لافت، سرخه حصار تهران، تنگه بستانک و آبشار مارگون است.

در طرح‌های بالادستی اهداف ذکر شده اما در اجرا و طرح‌های خرد فراموش می‌شود و باید هدف را در تمام مراحل مدنظر داشته باشیم. طبقه‌بندی یونسکو برای منظر فرهنگی به سه دسته منظر فرهنگی کالبدی، منظر فرهنگی اجتماعی، منظر فرهنگی کالبدی - اجتماعی تقسیم شده است.

با گسترش و توسعه مفاهیم و تدوین برنامه‌های اجرایی از طرف جامعه ملل متحده کلیه اهداف در یک مجموعه تدوین شد. ما خیلی سعی کردیم دانشگاه تهران را به سمت بین‌المللی شدن ببریم و در این راستا حتی توانستیم پردیس بین‌المللی کیش دانشگاه تهران را به این سمت ببریم. من شخصاً با ارتباطاتی که توانستم برقرار کنم به نمایندگی برای مذاکرات از طرف دانشگاه تهران و دانشگاه علوم تحقیقات توانستم روابطی را ایجاد کنم که منجر به ایجاد به یک موسسه آموزشی و پژوهشی و همکاری با دانشگاه‌های فلورانس، پلی‌تکنیک تورینو و پلی‌تکنیک لوبلین لهستان شد. که اینها در موسسه IITED یا ETED که یک موسسه غیرانتفاعی برای توسعه علم و دانش و روابط بین‌المللی هست کاری را شروع کردند که در حقیقت هدایت و تربیت دانشجویانی، در حدود ۲۰ نفر با اساتیدشان برای برگزاری ورکشاپ بین‌المللی و دعوت اساتید مجرب سازمان ملل مثل یوکایوکیلیت و پروفیسور موندینی بود در طی حدود ۸ سال توانستیم این کارها را انجام دهیم. تا جولای امسال و ۲۰ روز سفر و ارائه درس و مدارک رسمی به یک ورکشاپ بین‌المللی که علاقمندی اساتید دانشگاه تورینو هم به ایران به جایی ختم شد که پروفیسور چینا از دانشگاه تورینو مسئول مطالعه روی یزد شد و این مطالعه نهایتاً موجب تصویب یزد به عنوان شهر جهانی شد. یزد اولین شهر میراث جهانی ایران است شهرهای دیگر تنها بخشی از آنها به صورت محدود باستانی شامل ثبت جهانی شده‌اند مثل اصفهان که محدوده‌ی تاریخی هستند و کل شهر اصفهان نیست یا در حوزه‌های دیگری مثل حوزه شهر خلاق به خاطر صنایع دستی و خلاقیتی که دارد هم ثبت شد. نهایتاً داستانی است که چگونه از دانشگاه رفتیم به سمت یک حرکت بین‌المللی و درحقیقت بحثی که در اینجا صحبت می‌کنیم روی بحث استراتژیک پلان مدرن روی منظر شهرهای تاریخی و نقش استراتژیک پلان است. من ۴ سال عضو کمیته ملی و توسعه پایدار بودم، عضو کمیته راهبردی محیط زیست بودم و نهایتاً کمیته ارزیابی اثرات توسعه و صنایع ساخت و سازهای کلان بر شهرها و محیط‌زیست اینها ما را به سمتی هدایت کرد که نهایتاً ضرورت داشتن بانک اطلاعاتی برای تصمیم‌گیری، مطرح شد. دیتا بانک‌های اطلاعاتی به شما در ارزیابی و تصمیم‌گیری کمک می‌کند.

آقای دکتر محمودی در پنل معماری دیروز، امروز، فردا فرمودند الان ۱۷ دانشگاه با کمیسیون اروپایی کار می‌کند که اینها بیابند و تدوین کنند، شهر فردا را که ویژگی‌هایش چیست؟ چگونه اتفاق خواهد افتاد. بنابراین یک آینده‌نگری طولانی لازم دارند برای این آینده‌نگری از سال ۱۹۹۲ که کنفرانس ریو توسعه پایدار در آن مطرح شد تا به امروز کار کرده‌اند، ارزیابی کردند و این ارزیابی‌ها در دسترس محققین است، که

می‌توانند به استناد با آن ارزیابی‌ها نگرشی به آینده را داشته باشند. ما در ایران هر جا دست گذاشتیم که روی مسئله‌ای کار کنیم و به آینده برویم. دیدیم پشتمان خالی است. پشتوانه تحقیقاتی نداریم. هیچ پشتوانه تحقیقاتی روی اجزای، روی طبیعت کشورمان و روی شهرهایمان نداریم و متأسفانه بعد از ۴۴ سال تدریس به جرات می‌گوییم که نداریم. اطلاعات کمی شده است و استفاده مجدد شدند و صحت و صدق آن برای کسی مشخص نیست. نکته مهم این است که انسان دل مرده می‌شود وقتی زحمت اضافه می‌کشد و بعد می‌رود می‌بیند دیگه نمی‌تواند به جایی برسد، برای اینکه درکش هم خارج از برنامه است. این درک را هر چه بیشتر می‌رویم در سفرها می‌بینیم که این عقب‌افتادگی کشورمان بیشتر شده است. حالا اگر شهری پایدار نباشد و محله‌ای پایدار بنا شود، پایداری وجود ندارد و در جایی دیگر اگر مصرف انرژی درست نباشد باز هم پایداری وجود ندارد. اگر جایی بهداشت نباشد، آب آشامیدنی نباشد، هر کدام از اینها به یک بخش از سازمان ملل مطرح می‌شود و ارگان‌ها و دانشکده‌ها و نظام‌هایی که در حقیقت در جامعه اروپایی آن کمیسیون‌هایش مرتب اینها را هدایت می‌کند. اگر دیده باشید یوران هیئات UN. Habitat که کنفرانس‌ها را جدا دارد و یونسکو هم در حقیقت آمده و بسیار پیشرفت کرده با گذشته که یک اثر تاریخی را می‌دید و می‌گفت این اثر تاریخی است و درونش هم یک خط کشید که دست نزنیم. الان می‌گوید این اثر اگر برای من مفید است، اگر من برای اثر مفید هستم رابطه من و این اثر، من و شمایی که با من دوست هستیم و بازدید کننده‌ای که به طرف من می‌آید.

من ده شاخص ناپایداری را معرفی کردم که هشت تا شاخص هم بهش اضافه شد و جمعاً ۱۸ تا شاخص شد و مهمترین شاخص بخشنامه محوری بود ما متأسفانه برنامه نداریم بلکه بخشنامه داریم، بخشنامه یعنی مدیر امروز به شما دستور می‌دهد که این کار انجام شود و هدایت می‌کند و طرح را تصویب می‌کنند به نظر شما ما چند طرح جامع تصویب شده داریم که اجرا نشده است. بسیار ارزیابی کردیم و دیدیم تصویب طرح‌های جامع شهری و برنامه‌ریزی کلان در کشور ما از ۲ تا ۱۰ درصد حداقل آن هم در بخش کالبدی به اجرا در آمده است. در توسعه پایدار یکی جنبه اقتصادی و اجتماعی دارد و دیگری جنبه محیطی و مورد دیگری هم اضافه شده به نام تکنولوژی و گفته می‌شود هر موقع توانستید این چهار مورد را با هم حل کنید و از شون نتیجه بگیرید می‌توانیم بگوییم ما به دست‌یابی توسعه پایدار می‌رسیم یعنی پیشرفت تکنولوژی با مشارکت مردمی و شرکت ذی‌نفع و ذی‌نفع در توسعه آینده شهری در تهران و یا پایتخت جدید و هر ناکجا آباد دیگری. حالا اگر شهری پایدار نباشد و محله‌ای پایدار نباشد پایداری وجود ندارد و در جایی دیگر اگر مصرف انرژی درست نباشد باز هم پایداری نیست.

سخنران دوم: دکتر آناهید ملک مرزبان

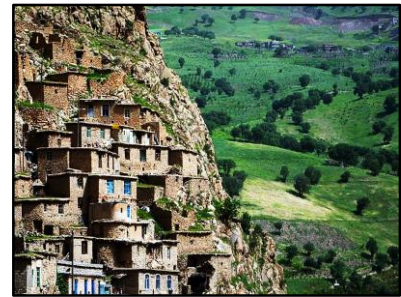
بیش از ۱۰۰ سال از مطرح شدن واژه Cultural Landscape می‌گذرد. در طی ۲ دهه اخیر مرکز میراث جهانی World Heritage Center - WHC مسئولیت شناسایی و حفظ مناظر فرهنگی را برعهده گرفته است. منظر فرهنگی واژه‌ای است که مفهوم و درک آن نیازمند آگاهی و اطلاعات است. مفهومی چند بعدی و شامل حیطه‌های مختلف می‌باشد. اولین بار به صورت تخصصی در سال ۱۹۲۰ میلادی مطرح شده است. منظر فرهنگی با شیوه زندگی بشر در گذشته تطبیق دارد و بخشی از آن است. تغییرات بسیار زیاد زندگی ماشینی و شهرنشینی بی‌رویه، سبب تغییر در شیوه پرداختن به زندگی شده و ناآگاهانه و آگاهانه بسیاری از مناظر فرهنگی تخریب شده است. آنچه در این بین موضوعیت پیدا می‌کند تعریف مشخص مفهوم منظر فرهنگی است. درک ارتباط منظر فرهنگی و پایداری در توسعه نیز ضرورت دارد. از آنجایی که توسعه پایدار مفهومی چندگانه دارد و ابعاد مختلفی را شامل می‌شود، ارتباط منظر فرهنگی با مقوله پایداری نیز از همان ابعاد قابل بررسی است. منظر فرهنگی زمینه تقویت میراثی یک کشور را فراهم می‌کند. ارتباط مستقیم با گردشگری پایدار و تقویت ابعاد اقتصادی و اجتماعی حوزه مذکور را خواهد داشت. ضرورت نیاز به حس هویت و تعلق میان همه انسان‌ها یک نیاز مشترک است. نیاز به منظر و چگونگی پیدا کردن هویت در منظر و مکان یک نیاز مشترک است. منظر فقط عینیت نیست بلکه تصویر و ذهنیت ما را نیز شامل می‌شود. منظر به عنوان ساختار فرهنگی که در آن حس ما از مکان و خاطره ذاتی ماندگار شده دیده می‌شود.

دیوید ژاک - دهه ۱۹۹۰ توجه به منظر فرهنگی و ظهور آن، ریچارد انگلهارت - منظر بزرگترین مزیت تاریخی کسانی است که می‌دانند چگونه آن را قرائت کنند. اتو اشلوتر - ریخت‌شناسی منظر به عنوان خروجی فرهنگی، فرانتس باوز - رویکرد بررسی تاریخی در مفهوم‌سازی محیط، کارل سوئر - دهه ۱۹۲۰، منظر فرهنگی توسط یک مجموعه از دون یک منظر طبیعی شکل گرفته، برای درک بهتر منظر فرهنگی با وجود تفاوت‌هایی در زبان منظر، توجه به زمینه مشترک اتصال به منظر یعنی فرهنگ، تفاوت‌های فرهنگی در زبان جهانی منظر را آشکار می‌سازد. آنچه پیوند دهنده این زبان جهانی است احساس تعلق و ارتباط با محیط اطراف است که سبب ایجاد اشتراکاتی می‌شود و نیاز به واژه‌شناسی سنتی را از بین می‌برد. مفاهیم مقوله‌های مرتبط، مولفه‌های طبیعی و انسان ساخت که در طول زمان به لحاظ فیزیکی و عملکردی تغییر کرده‌اند. پدیده‌های مجرد

که تدریجی یا یکباره شکل گرفته‌اند. قرارگاه‌های طبیعی که بوسیله انسان برای انسان معنی ویژه‌ای پیدا کرده است. سه اصطلاح جای بحث دارد منظر طبیعی، منظر فرهنگی، منظر تاریخی که بسیار هم مهم می‌باشند. مفاهیم منظر طبیعی، منظر تاریخی که هیچ‌گونه دخل و تصرفی در آن بواسطه انسان صورت نگرفته باشد. منظر فرهنگی منظر تاریخی که شکل تغییر یافته منظر طبیعی است با دخالت فزاینده یا ذهنی است. بنابراین وجه تمایز این دو تا مشکل است.

منظر تاریخی، منظر تاریخی که بواسطه استفاده انسان با فرم مشخص تغییراتی را داشته است، سایتی یکپارچه که وابسته به یک اتفاق تاریخی شکل گرفته است. تفاوت منظر فرهنگی و تاریخی، مکان برجسته‌ای که رد پای از گذشته و تغییرات در خود دارد.

نتایج اگر یک منظر فرهنگی یکپارچه باشد می‌تواند تاریخی هم باشد، یک منظر تاریخی منظر فرهنگی هست، هر منظر فرهنگی لزوماً منظر تاریخی نیست.

تعاریف منظر فرهنگی کارهای ترکیب شده انسان و طبیعت است. ابزارها و سندی را برای شناسایی سایت‌ها تعریف کرده است. گونه‌های منظر فرهنگی را به سه دسته تقسیم می‌کند. اول منظر جهانی ساخته و طراحی شده توسط انسان مانند: پارک - درختستان - پلازا - تفرجگاه‌ها و قبرستان، دوم مناظری که به صورت طبیعی تکامل یافته‌اند و شامل منظر در حال تکامل یا تکامل یافته هستند (فسیل شده) و سوم منظر فرهنگی تداعی‌گر در ارتباط با مولفه‌های فرهنگی، مذهبی و طبیعی است.

منظر فرهنگی منظر تاریخی که کم و بیش تحت تأثیر انسان قرار گرفته است. منظر فرهنگی توسط گروه فرهنگی با الگوهای خاصی از منظر طبیعی شکل گرفته است. فرهنگ عامل، محیط طبیعی واسطه و منظر فرهنگی نتیجه است. منظر فرهنگی منظرفی است که در ظرف اکوسیستم قرار دارد و این محتوا لایه لایه شرح حالی از گذشته، حال و آینده است که شامل ارزش‌های ملموس و ناملموس است که در هم تنیده شده‌اند. منظر فرهنگی در بستری از فرآیندهای معنایی (نمادین)، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی در رابطه انسان با طبیعت شکل می‌گیرد و به نیاز انسان پاسخ می‌دهد.

برای ثبت اثری در میراث جهانی یونسکو فارغ منظر فرهنگی باید یکی از معیار را داشته باشد. که شاهکار نتیجه استعداد خلاق بشر، توسعه در معماری یا تکنولوژی، هنرهای تاریخی و یادبودی، طراحی شهر، طراحی منظر، گواهی بر سنت‌های فرهنگی و تمدن، اقسام ساختمان، آثار جمعی و مناظر معماری و تکنولوژی، سکونت سنتی بشر، کاربری زمین، یا کاربری دریا، به صورت مستقیم یا ملموس پیوسته با حوادث یا سنت‌های زندگی، با ایده، یا باورها، عالی‌ترین پدیده‌های طبیعی، زیبایی‌های طبیعی استثنایی، مراحل عظیم تاریخ زمین، تاریخچه زندگی، پروسه‌های متداوم زیست محیطی و بوم شناختی در سیر تکامل و توسعه و سکونتگاه‌های طبیعی برای حفاظت طبیعی از تنوع زیست محیطی نام برد.

منظر فرهنگی محدود به پدیده‌ها، سایت‌های باستان‌شناسی و مجموعه اشیاء نیست بلکه شامل سنت‌ها و شیوه زندگی به ارث رسیده می‌باشد. آیین شفاهی، هنر نمایشی، فعالیت اجتماعی، دانش طبیعی و جهانی و دانش تهیه محصولات بومی، آیین‌ها و جنبش‌ها همگی المان‌های نامحسوس هستند. منظر فرهنگی بیان می‌کند که تاریخ و طبیعت با هم در همزیستی هستند و این چیزی است که اجتماعات محلی بومی قبلاً درک کرده بودند. همان چیزی که ما از آن به پایداری نام می‌بریم. حداقل دخل و تصرف در طبیعت، استفاده از منابع در حد و اندازه ظرفیت زمین و بستر است. براساس نظریه LANDSCAPE URBANISM که اعتقاد دارند زمین و منظر معادل یکدیگر است می‌توان موضوع پایداری را به بحث منظر فرهنگی در حیطه نحوه برخورد انسان با الگوی خاص با طبیعت را بیان کرد.

منظر فرهنگی تعامل گروهی مردم ساکن در خرد اکوسیستم است. خرد اکوسیستمی با علم، فلسفه، مذهب، عرفان مشترک، در تداوم زمانی فرهنگ مشترکی پایه‌گذاری شده، نشانه‌های عینی و ذهنی در خرد اکوسیستم باقی مانده است.

انواع منظر فرهنگی عبارتند از اصول مذهبی و باورهای بومی، بقایای معماری و باستان‌شناسی، کاربری تاریخی مداوم زمین، منظر برجسته و طبیعت ممتاز را نام برد که بسیار مهم می‌باشند. سایت‌های تاریخی که معرف هویت منظر هستند میادین جنگ، قصرها و قلعه‌ها، منظر طراحی

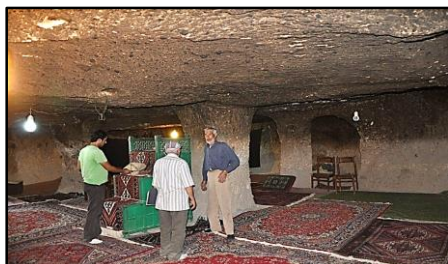
شده تاریخی توسط معمار منظر حرفه‌ای یا باغبان ماهر ساخته شده‌اند. مناظر بومی تاریخی که طی استفاده مردم تکامل یافته و فعالیت‌ها مناظر را شکل داده مزارع تاریخی در امتداد رودخانه‌ها، دهکده‌ها و مناظر کشاورزی، مناظر قومی خاص آثار طبیعی و فرهنگی مکان‌های مقدس، مذهبی، ساختارهای زمین‌شناسی با اجتماعات گیاهی و جانوری خاص است. لیست نقاط ثبت شده میراث جهانی ایران را در تصویر زیر مشاهده می‌کنید.

چغازنبیل	باغ ایرانی
تخت جمشید	مسجد جامع اصفهان
میدان نقش جهان	برج گنبد قابوس
تخت سلیمان	کاخ گلستان
بم و فضای فرهنگی آن	شهر سوخته
پاسارگاد	میمند شهر بابک
گنبد سلطانیه	شوش
سنگ‌نوشته بیستون	قنات ایرانی
مجموعه آثار رهبانی آرامنه ایران	کوبر لوت
سازه‌های آبی شوشتر	شهر تاریخی یزد
مجموعه تاریخی بازار تبریز	چشم‌انداز باستان‌شناسی ساسانی منطقه فارس
آرامگاه شیخ صفی‌الدین اردبیلی	

منظر فرهنگی، میمند شهر بابک سال ۲۰۱۵ در سی و نهمین اجلاس میراث فرهنگی یونسکو پرونده منظر فرهنگی میمند شهر بابک مورد بررسی قرار گرفت و با کسب اکثریت آراء به عنوان نوزدهمین اثر جهانی ایران در فهرست یونسکو به ثبت رسید.

در ۳۸ کیلومتری شمال شرقی شهرستان شهر بابک که ارتفاع آن از سطح دریا ۲،۲۴۰ متر و وسعت آن ۴۲۰ کیلومترمربع بین شهرهای شهر بابک، سیرجان، رفسنجان و انار قرار گرفته، در دهستان میمند، در شهرستان شهر بابک و در استان کرمان نقوش ده هزار ساله و سفال‌های شش هزار ساله میمند به دلیل استحکام دفاعی کمتر دستخوش تحولات کالبدی و اجتماعی خانه‌های صخره‌ای پراکنده، معبد، قلعه و برج‌های مختلف (مربوط به هزاران سال پیش) وجود دارد. میمند نه تنها یک روستا است بلکه یک مجموعه با تمدن خاص می باشد. شیوه زندگی مردمانش از سال‌های دور تا به امروز به شکل سنتی در جریان است. کوچ نشینانی که روزگارشان را از راه کشاورزی و دامداری می‌گذرانند و میان اقامتگاه‌های تابستانی و زمستانی خود در فصول مختلف سال در حرکت هستند. در زبان و گویش آنها هنوز از کلمات پهلوی ساسانی استفاده می‌شود و تعامل انسان و طبیعت در هزاره دوم میلادی را به خوبی در آن دید.

نقوش سنگ‌نگاره‌ی موجود در منطقه را به ۱۲،۰۰۰ سال قبل نسبت داده‌اند. وجود سفال‌هایی دژ میمند متعلق به ۲ تا ۳ هزارسال پیش نسبت داده شده است. قدمت روستا حداقل ۲ تا ۳ هزار سال است. روستایی صخره‌ای و دست‌کند یادآور جستجوی انسان‌ها از خدایان بر فراز کوه‌ها، کوه نماد استواری، توان، پایداری و اراده و نخستین سکونتگاه‌های بشری در ایران، دورانی که ایرانیان مهرپرست بودند و کوه‌ها را مقدس می‌شمردند. دو نظریه پیدایش سازه‌های زیرزمینی میمند در قرون هشتم و هفتم پیش از میلاد همزمان با قوم ماد، توسط گروهی از اقوام آریایی به وجود آمده است. بناهای صخره‌ای میمند ناشی از اعتقادات آیین مهرپرستی، مبتنی بر شکست ناپذیری و جاودانگی پدیده‌ها است. و متعلق به قرون دوم و سوم میلادی است. در اواخر دوره اشکانیان و اوایل دوره ساسانیان نقاط خوش آب و هوا را برای سکونت انتخاب می‌کردند. وجود محلی موسوم به دژ میمند، با بیش از ۱۵۰ اتاق مدور سنگی با دخمه‌هایی برای قرار دادن اموات، به این نظریه قوت می‌بخشد. چرا که طبق سنت آن زمان، دخمه‌ها در منطقه‌ای کوهستانی و به دور از شهر و محل سکونت ساخته شده بودند.

ساخت مسکن با از میان برداشتن انبوهی از خاک بدون نیاز به خشت و آجر و ملات است هر اتاق‌ها، تاقچه‌هایی در اندازه‌های گوناگون برای جای رختخواب، ظروف، صندوق، چراغ و غیره دارد. خانه‌ای به این سبک و سیاق دارای یک یا چند اتاق و اصطبل است و «کیچه» نام دارد. یک واحد یک ورودی مشترک دارد و طویله و اتاق نشیمن در دو سوی پاگرد قرار دارند. همه کیچه‌ها یک ساختار ندارند و از نظر اندازه و تعداد اتاق‌ها باهم متفاوت‌اند. ایجاد اجاق در درون اتاق‌ها و سوزاندن هیزم سالیان موجب سیاهی رنگ سقف و بدنه شده. برپا کردن آتش غذا در درون اتاق‌ها باعث شده تا بدنه داخل اتاق‌ها ایزولاسیون شده. اندازه اتاق‌ها متفاوت است و بزرگترین کیچه از ۹۰ متر مربع تجاوز نمی‌کند.

ارگ بم و فضای فرهنگی آن سال ۲۰۰۴ در اجلاس میراث فرهنگی یونسکو به عنوان پنجمین اثر ایران در فهرست یونسکو به ثبت رسید. ارگ بم کرمان و فضای فرهنگی آن چگونه می‌باشد ارگ بم در شمال شرقی و چسبیده به شهر بم در استان کرمان در مجاورت جاده ابریشم و مربوط به دوران اشکانی یا هخامنشی تا اواخر دوره قاجار، ارگ بم همچنان مسکونی بوده است این بنای مشهور تاریخی در زمین لرزه بم ۱۳۸۲ ویران شد. شهرستان بم در کناره‌های جنوب غربی کویر لوت منابع آبی سطحی

و زیرزمینی به واسطه کوه‌ها در جنوب و شمال رشته قنات‌های بسیار قدیمی دارد. منظر فرهنگی بم به عنوان بزرگترین مجموعه باستانی معرفی شده است.

قدمت ارگ بم به دوران هخامنشی قرن ۴ - ۶ قبل میلاد است دوران اوج از ۷-۱۱ میلادی می‌باشد، جریان زندگی در آن از گذشته تا حال تداوم داشته است. برگزاری مراسم یادبود، نمازخوانی، اعیاد، نوحه خوانی و... بم به عنوان منظر فرهنگی زنده شناخته می‌شود.

قنات مهمترین عامل طبیعی - انسان ساخت است. قنات خرد زیست بوم بم را محیای شکل‌گیری منظر فرهنگی کرده است. قنات، نخل، پرچین‌ها سه عنصر فرهنگی منظر بم هستند. نخستین منظر فرهنگی ایران است که در فهرست میراث جهانی ثبت شده است. از لحاظ میراث جهانی، جنبه‌های مدیریتی و حفاظتی آن اهمیت دارد. باغ شهری است برای تعامل طبیعت و فرهنگ و نمونه‌بارزی از زندگی گذشته شهری است. قنات، رگ حیات شهر با قدمت هخامنشی است. یکپارچگی طبیعت و فرهنگ در بم مشهود است.

منظر عمومی کوچه باغ را خط آسمان - درختان نخل، دیوار چینه‌ای، حرکت شبکه آبیاری کف کوچه تشکیل می‌دهد. باغ شهر بم، با اقتصادی مبتنی بر کشاورزی و باغداری بخشی از منظر فرهنگی بم را در طول تاریخ تشکیل داده است.

محوطه‌هایی با پتانسیل منظر فرهنگی محوطه چشمه علی ری است که منظر فرهنگی چشمه علی در شمال شرقی شهر ری و جنوب تهران قطب کهن زندگی بشر در ایران و بنیاد شهر باستانی ری واقع شده است. قدمتی نزدیک به ۸۰۰۰ سال، مهمترین محوطه تاریخی فلات مرکزی ایران است که یادگار دوره روستانشینی (روستا‌های اوایل دوره نوسنگی) و آثار طبیعی چشمه و تپه و آثار فرهنگی باروی ری و نقش برجسته قاجار، سر راه یکی از مهمترین مسیرهای تجاری شرقی - غربی است. تپه‌ها هم عصر با تپه‌های سیلک کاشان است. آثار سفال‌ها و نقوش قرمز رنگ گیاهی، حیوانی و انسانی است. مجموعه چشمه علی اصول گردشگری پایدار را مانند هویت، انسجام و تنوع، انعطاف، مجزا بودن و قابلیت دسترسی دارد.

روستای ورکانه که نزدیک همدان و دامنه زاگرس است. بافت روستا سنگی و منحصر به فردی دارد و خانه‌ها با طبیعت تلفیق شده‌اند. راه ارتباطی مستقیم با بیرون ندارد. منطقه سردسیر، از آفتاب و پوشش تیره سطوح خارجی برای گرم شدن استفاده می‌کنند. رشد اندام‌واره‌ای و ارگانیک، قرارگیری روی ارتفاع، شیب‌های تند معابر، وجود رودخانه دائمی و چاه‌های عمیق برای مصارف کشاورزی و خانگی و نظام کاربری زمین عموماً باغداری و کشاورزی است و سنت‌های اجتماعی و زندگی چند خانواده در یک خانه بزرگ، تولیدگرایی و رفتار مسالمت‌آمیز با حیات وحش همچنین پوشش محلی ساکنان از ویژگی‌های این روستا می‌باشد.

منطقه باستانی و تاریخی شهری ری که منطقه باستانی و تاریخی با بیش از ۴۰۰ هکتار وسعت در شمال غربی روستای پیرازمیان در شرق شهرستان مشگین شهر در کنار رود قره سو قرار دارد که از سه قسمت دژ نظامی، معبد و "قوشا تپه" تشکیل شده است. قدمت قلعه و معبد به هزار و ۴۵۰ سال قبل از میلاد و "قوشا تپه" هفت هزار سال پیش از میلاد در دوران نوسنگی این محل مسکونی بوده، در این منطقه ۱۳۲ قبر شناسایی شد. قبور سنگی در شکل‌های مختلف، برخی در داخل زمین و برخی سنگ‌های بزرگ در سطح طول قبور شش متر و عرض آن ۱,۵ تا دو متر است. ساخت این مجموعه با تفکر و مدیریت انجام شده و هدفی را دنبال می‌کرده است. بطوری که کریدور و دالان اصلی درست در مقابل کوه سبلان است. سنگ افراشته‌های آدم شکلی که با لبخند مرموز و چپش قابل توجهی در معبد گرد هم آمده‌اند.

